

Vaikų (9–12 m.) vasaros laisvalaikio edukacinis diskursas tėvų, kaip suaugusiųjų, koncepcijų kontekste

Audronė Juodaitytė

Profesorė socialinių mokslų (edukologijos) habilituota daktarė
Šiaulių universiteto Edukologijos fakultetas
Edukacinių tyrimų mokslinio centro direktorė
P. Višinskio g. 25, LT-76285 Šiauliai
Tel. 8 41 59 57 46
El. paštas: etmc@cr.su.lt

Rūta Palubaitytė

Edukologijos doktorantė
Šiaulių universiteto Edukologijos fakultetas
Edukacinių tyrimų mokslinis centras
P. Višinskio g. 25, LT-76285 Šiauliai
El. paštas: ruta0608@yahoo.com
Tel. 8 4 139 30 39

Straipsnyje analizuojamas vaikų vasaros laisvalaikio socialinis, edukacinis diskursas išryškinant tėvų, kaip suaugusiųjų, koncepcijas. Apibūdinama per pokalbį su tėvais gauta informacija. Atliekama tekstų kontent analizė ir išskiriamos tėvų koncepcijos, kurios leidžia teigti apie vaikų laisvalaikio esmės edukacinio prasmingumo suvokimą. Kokybinis tyrimas atskleidė, jog tėvai vaikų vasaros laisvalaikį suprantą kaip jų užimtumą ir siekia kontroliuoti veiklos pasirinkimo galimybes. Todėl vasarą tėvai nesudaro vaikams reikiamų sąlygų, kad jie įgytų patirties, kaip prasmingai leisti laisvalaikį. Diskurso kontent analizė išryškino, jog tėvams yra būtinos švietimo programos vaikų laisvalaikio edukacinio reikšmingumo klausimais.

Įvadas

Europos šalyse, taip pat JAV, yra domimasi vaikų laisvalaikiu savaitgaliais ir per mokyklines atostogas (Kleiber, 1999, 2001; Silbereisen, Todt, 1994; Stebbins, 1992, 1999). Lietuvoje yra atvirkščiai – domimasi formaliu laisvalaikiu mokykloje, o neformalusis atostogų laisvalaikis yra beveik netirtas.

Nurodoma (Kleiber, 2001), jog vaikų atostogų laisvalaikiui būdingos labai svarbios socialinės, edukacinės prasmės. Vaikai per vasarą tampa kiemo, regiono bendrijų nariais. Anksčiau buvusi institucionalizuota, mokyklinė aplinka keičiasi į laisvą (kiemo, namų, regiono, kaimo–miesto; suaugusiųjų, bendraamžių). Silbereisen, Todt (1999) aiškina, jog keičiasi vaikų ir suau-

gusiųjų vaidmenys: nuo formalių (mokyklos mokinio) į neformalius (šeimos vaiko, kiemo draugo ir kt). Kinta ir bendraamžių statusas bei vaidmenys: anksčiau buvę mokyklos draugai tampa kiemo, žaidimų, laisvalaikio draugais.

Dattilo (1999) teigia, jog vasaros atostogų metu vaikų gyvenimas tampa ne toks reglamentuotas, nedirektyvus, yra veikiamas namų, vietovės (kaimo, miesto), regiono aplinkos, gyvenimo juose tradicijų. Todėl tiek vaikų laisvalaikis, tiek ir jų užimtumas vasaros atostogų metu yra kitoks nei mokantis mokykloje.

Vaikų laisvalaikio tyrinėtojai (Kleiber, 2001; Dattilo, 1999; Stebbins, 1999) nurodo, kad šis laisvalaikis taip pat skiriasi ir nuo suaugusiųjų, nes vaikų laisvas laikas yra nuolat legimituoja-

mas ir derinamas su jų užimtumu suaugusiems reikšmingoje veikloje. Taigi, mokslininkai formuluoja išvadą, jog į vaikų laisvalaikio edukacinį reikšmingumą žvelgiama ne per vaiko laisvo laiko, bet per jo užimtumo prasmingumą, išelminuojamas toks laisvalaikio elementas kaip vaikams prasminga ir įdomi veikla.

Dattilo (1995) nurodo dar ir tokią vaikų vasaros laisvalaikio edukacinio reikšmingumo nuvertinimo prielaidą – tėvai dėl naujų vaikams atsivėrusių laiko leidimo galimybių bei komunikacijos įvairovės vasaros laisvalaikio negali kontroliuoti taip kaip buvo įpratę tai daryti mokyklinio mokymosi metu. Mokslininko nuomone, tiek vaikų laisvas laikas, tiek ir jų užimtumas turi daug edukacinių prasmų ir tuo skiriasi nuo suaugusiųjų laisvalaikio. Todėl vaikų laisvalaikio edukacinės prasmės supratimas yra galimas tik suvokus laisvalaikio esmę iš vaikų (rekreacinių, kognityvinių, komunikacinių) poreikių, o ne suaugusiųjų. Mokslininkai–edukologai siūlo mokyti vaikus laisvalaikio leidimo kultūros bei tuo tikslu rengti edukacines programas tėvams ir pedagogams, aiškinti jiems, kokių edukacinių galimybių turi laisvalaikis kaip vaiko gyvenimo bei naujos patirties įgijimo sfera.

Į vaikų laisvalaikį nėra žvelgiama kaip į laisvalaikio subkultūrą bendrosios laisvalaikio kultūros kontekste. Vaikų vasaros laisvalaikio reikšmingumas priklauso nuo tėvų, tačiau jie nėra pajėgūs suvokti jo (laisvalaikio) edukacinės prasmės, nes jį vertina pagal suaugusiems priimtino paklusnaus vaiko įvaizdį. Tai suponuoja ir mūsų tyrimo **problemą** – koks yra būdingas tėvams, atstovaujantiems suaugusiųjų laisvalaikio kultūrai, vaikų vasaros laisvalaikio edukacinių prasmų supratimo diskursas ir kokiomis koncepcijomis jis yra grindžiamas?

Tyrimo tikslas – atskleisti vaikų vasaros laisvalaikio edukacinį diskursą, nustatyti tėvų kon-

cepcijas, leidžiančias identifikuoti jo, kaip edukacinio prasmingumo, suvokimą.

Objektas – vaikų laisvalaikio edukacinio reikšmingumo diskursas.

Yra formuluojamos tokio pobūdžio tyrimo **prielaidos**: norint, jog tėvai kaip suaugusieji įstengtų suprasti vaiką ir jo laisvalaikį, kuris turėtų praturtinti vaikystės pasaulį, reikia išsiaiškinti – kokios patirties pagrindu jie suvokia vaikų laisvalaikio reikšmingumą, ar atsižvelgia į koncepciją, jog vaiko laisvas laikas priklauso jam pačiam, nes tada įgyjama naujos patirties.

Tyrimo metodologija, metodai. Vaikų laisvalaikio empirinis tyrimas yra kokybinis ir orientuojamas į šio tipo tyrimams būdingą filosofiją – *fenomenologiją*. Jos pagrindu į vaiką žvelgiama kaip savo patirties kūrėją. Suaugęs gali aiškintis ir suprasti vaikų laisvalaikio prasmes. Todėl ypatingas dėmesys yra skiriamas tėvų ir vaikų gyvenimo patirties aprašymui subjektyviu, prasminiu būdu.

Kokybinis tyrimas yra suprantamas kaip jautri priemonė, skirta giluminiam vaikų ir suaugusių gyvenimo vasaros atostogų metu namų aplinkoje prasminių kontekstų išsiaiškinimui. Tyrimas grindžiamas *tėvų edukacinės patirties koncepcijų kokybe*, subjektyviu vaikus vasaros laisvalaikio reikšmingumo supratimu.

Duomenų rinkimas, analizė ir apibendrinimas yra atliekami kokybinio tyrimo sampratai taikant ir atitinkamus tyrimo **metodus**: struktūruotą pokalbį ir kontent analizę.

Pokalbyje dalyvavo 9–12 metų vaikų tėvai, gyvenantys įvairiuose Lietuvos miestuose (Šiaulių, Klaipėdos, Panevėžio). Iš viso – 71. Tyrimui pasirinkti tėvai, auginantys 9–12 metų vaikus, kurie mokosi 3–6 mokyklos klasėse. Šio amžiaus vaikų pasirinkimą lėmė jų itin glaudūs ryšiai su tėvais. Todėl šie vaikai vasaros atostogų metu

daug laiko praleidžia namų aplinkoje. Tyrimas atliktas 2006 metais.

Tiriamųjų parinkimas tikslingas: dalyvavo tėvai, kurie turi galimybių stebėti vaikų laisvalaikį. Jie buvo apklausiami asmeniškai, sutinkant kiekvienam iš jų ir žinant tyrimo temą. Pokalbis su tėvais vyko namų aplinkoje. Norėta, kad teiginiai nebūtų nulemti pašalinių asmenų nuostatų, o atspindėtų konkretaus tiriamojo nuomonę – atsakymą į klausimą. Tėvams buvo leidžiama atvirai išsikalbėti, laisvai išsakyti savo mintis. Tėvų pasisakymai buvo nepertraukiami ir nekommentuojami.

Tyrimo duomenys analizuojami interpretaciniu būdu, atskleidžiant tėvams, kaip suaugusiems, būdingas orientacijas į vaiką, patirties kūrėją. Taikomas tėvų sakininių tekstų interpretavimas, jiems apmąstant ir konceptualizuojant vaikų gyvenimo tikrovės reiškinius. Remiantis tėvų sampratomis, atskleidžiama, kaip tėvai klasifikuoja ir konceptualizuoja reiškinius, išaiškindami vaikų laisvalaikio prasminius kontekstus. Taip pat siekiama suprasti, kokios edukacinės patirties pagrindu tėvai juos interpretuoja.

Pokalbio metu gauti tėvų atsakymai buvo analizuojami taikant turinio kontent analizę. Šios analizės pagrindinis principas – tiriamųjų atsakymuose į klausimus randami ir identifikuojami prasminiai semantiniai vienetai ir koduojami skaičiais, nurodant tiriamojo kodą. Prasminis semantinis vienetas – sakinio dalis, sakinyš arba keli sakiniai. Jų buvimas reiškia, kad toje konkrečioje teksto dalyje yra tam tikra prasmė. Prasminiai vienetai grupuojami pagal loginį panašumą, o vėliau įvardijami kategorijomis, kurios tampa struktūriniais, prasminiais nagrinėjamo reiškinio pagrindais.

Nuosekli tėvų žodinių tekstų analizė, jų šifravimas bei struktūravimas atliekamas tuomet, kai interviu duomenys jau buvo surinkti. Dėmesys

pirmiausia skiriamas toms tėvų patirties konstrukcijoms, jų tipams ir savybėms, kurios yra jų patirtyje labiausiai reflektuojamos. Einama nuo atskirų, unikalios tėvų reflektuotos patirties segmentų prie bendrosios perspektyvos (bendresnio abstrakcijų lygmens) ir teorinių išvadų. Ieškant bendrosios abstrakcijos, yra nustatomos kategorijos, kurios yra kaip patirties kokybės indikatoriai. Kategorijos sukuriamos iš teksto. Vėliau jos formuluojamos remiantis tam tikrais teoriniais modeliais. Kategorijų išskyrimo procese vyksta duomenų redukcija, kurios metu siekiama neprarasti reikšmingos informacijos, atskleidžiančios, kaip tėvai interpretuoja vaikų laisvalaikio prasmingumą.

Vaikų laisvalaikio teorinės koncepcijos. *Yra keletas laisvalaikio analizės koncepcijų.* Viena iš jų (Danish S., Smyer, M. & Nowak C., 1981) remiasi aiškinimu, kad vaikų laisvalaikis priklauso nuo tam tikrų tradicijų ir orientacijų į vienus ar kitus vaikų užsiėmimus. Jeigu orientuojamasi tik į formalaus pobūdžio vaikų mokyklinius užsiėmimus, tai nėra vertinamas vaiko neformalus laisvalaikis. Šie mokslininkai taip pat nurodo, kad laisvalaikį remia aplinkybės ir veiksniai, kurių esmė yra objektyvi (suaugusiųjų laisvalaikis, šeimos ekonominė gerovė ir kt.). Tačiau vaikų laisvalaikis, S. Danish (1981) nuomone, pirmiausia priklauso būtent nuo to, kaip suaugusieji suvokia jo esmę ir kaip jie bando ieškoti naujų vaiko saviraiškos galimybių. Šie mokslininkai nurodo, jog nuo tėvų požiūrio į laisvalaikį apskritai ir į vaikų laisvalaikį, kaip specifinę vaikų gyvenimo sritį, formuojasi ir visuomenės požiūris į šį reiškinį.

Kita *koncepcija* (Brandstetter, 1998) aiškina, jog vaikų laisvalaikis yra kaip organizuota ir neorganizuota veikla. Organizuotas laisvalaikis siaurąja prasme – tai popamokinė veikla. Ją pedagogai organizuoja atsižvelgdami į vaikų am-

žių, poreikius, interesus. Toks organizavimas pralina vaikus naudingai leisti laisvą laiką, tobulėti. Teigiamai vertinamas laisvalaikis, kai vaikas gilinasi į kurios nors mokslo, meno, technikos srities dalykus arba kai vaikas sportuoja, keliauja, lanko parodas, spektaklius, skaito knygas, dalyvauja meno saviveikloje. K. Silbereisen, E. Todt (1994) nurodo, jog dalyvavimas įvairių būrelių, klubų veikloje leidžia vaikams demonstruoti tai, ką jie sugeba, ir sudaro prielaidas būti pozityviai suaugusiųjų įvertintiems. Mokslininkų nuomone, visa tai skatina vaiko pasitikėjimą savimi, ugdo teigiamą požiūrį į darbą, skatina norą tobulėti, ieškoti prasmingų laisvalaikio leidimo būdų. Šie mokslininkai nurodo, jog neorganizuotas laisvalaikis gali daryti neigiamą įtaką vaikams, ypač tais atvejais, kai jie renkasi laisvalaikio formas, atsižvelgdami į bendraamžių nuomonę, o ne į savo poreikius ar interesus.

Aptinkamas dar ir kitas vaikų laisvalaikio edukacinės prasmės interpretavimas: tai – užimtumo ir neužimtumo derinys (Watterman, 1990); aplinka vaiko, kaip socialinio individo, veiksmų laisvei (Larson, 2000). Šis apibrėžimas *išeliminuoja suaugusiųjų požiūrį į vaikų laisvalaikį kaip į užimtumą*, nes, autorių nuomone, laisvalaikis yra laisvė vaikų veiksmams ir savarankiškiems sprendimams pasirenkant malonumus bei pramogas.

Pieper (1963) siūlo gilintis *į vaikų laisvalaikį šiuolaikinės visuomenės kultūros kontekste* ir atkreipia dėmesį į tokią situaciją: vaikai nuolat užimti, juos slegia rūpestis dėl darbų neužbaigtumo, nes suaugusieji juos nuolat kontroliuoja ir nurodo, ko jie dar nenuveikė ir ką dar turėtų nuveikti. Todėl, jo nuomone, vaikų laisvalaikį reikia sieti ir su neužimtumu, nes tai suteikia galimybių įgyti įvairesnės gyvenimo patirties, kuriai tiek mažai dėmesio skiriama mokyklose.

Stebins (1999) nuomone, vaikų laisvalaikis – tai *jų socialinės, kognityvinės patirties rekonstrukcija*, kai atsiranda galimybių atsisakyti tiek iškreiptos nepriklausomybės, tiek ir priklausomybės nuo suaugusiųjų, kurios pasekmė – „vaiko išmoktas bejėgiškumas“ (Stebbins, 1999, p. 14). Be to, atsiranda galimybių suvokti veiklos naudingumą kitiems bei realizuoti save svarbioje veikloje.

Yra ir kitokia vaikų laisvalaikio aiškinimo koncepcija: vaikų laisvalaikis – tai pedagoginė intervencija *į jų socialinį gyvenimą, išsaugojant vaikus, kaip socialinės grupės*, ir vaiko, kaip individo, teisę į apsisprendimą (Dannish, Smyer, Nowak, 1981). Taip pabrėžiamos galimybės išsaugoti vaikų laisvę, nes būtent laisvė vaikams sudaro sąlygas pajauti laisvalaikio kultūrinį, kognityvinį, komunikacinį, edukacinį prasmingumą. S. Danish (1981) teigia, kad vaikų apsisprendimas, kaip leisti laisvalaikį, garantuoja jiems svarbiausią laisvalaikio komponentą – malonų laiko leidimą ir siūlo tėvams bei pedagogams reflektuoti vaikų laisvalaikį kaip vaikų įgyjamos patirties prasmingiems malonumams kontekstą.

Kiti autoriai (Lee, Brock, 1993) analizuoja laisvalaikio tikslus ir nurodo, jog jie pirmiausia turi būti orientuoti į: vaikų socialinių kompetencijų ugdymą; santykių su suaugusiais ir bendraamžiais prasmingumą, savęs, kaip socialinio individo, suvokimą laisvoje, neinstitucionalizuotoje aplinkoje. Šitaip mokslininkai pabrėžia socialinę, ugdomąją laisvalaikio reikšmę, nurodydami tokį išskirtinį jo bruožą, kaip: laisva ir neinstitucionalizuota aplinka bei vaiko laisvė joje priimti sprendimus pasirenkant laisvalaikio turinį ir formas. Be to, Lee, Brock (1993) nuomone, būtent tokioje aplinkoje vaikai gali įveikti socialinės patirties stoką laisvalaikio organizavimo(si) srityje. Jie gali bandyti savarankiškai

planuoti ir numatyti sąlygas plano realizavimui bei priimti įvairius vaidmenis – laisvalaikio partnerio, komandos nario ar lyderio.

Mokslininkai A. S. Waterman (1990), D. Kleiber (1999) teigia, jog vaikų laisvalaikio socialinių pedagoginių reikšmingumą lemia suaugusiųjų požiūris į vaiką, kaip: *individa*, gebantį savo veiksmus susieti su atostogų formomis ir turiniu, bei į vaiką, kaip *asmenį*, kuris turi laisvalaikio poreikių ir gali juos realizuoti.

R. Larson (2000) analizuoja vaikų socialinių kompetencijų ir savybių įvairovę, kurią jie išvysto tuomet, kai jaučiasi esantys pajėgūs organizuoti savo laisvalaikį ir kai yra sąlygos jų saviraiškai. Jo nuomone, būtent laisvalaikio metu *ugdosi lyderiavimo vaikų būdingos savybės*. Nurodoma (Lee, Brock, Dattilo, Kleiber, 1993), jog vaikų pomėgių palaikymas laisvalaikio metu atveria jiems naujas galimybes socialinei, kognityvinei, komunikacinei, rekreacinei veiklai jiems reikšmingoje aplinkoje ir padeda reflektuoti įgytą patyrimą taikant jį naujų gyvenimo situacijų pažinimui.

Mokslininkų S. Danish, D. Kleiber, H. Hall (1987), P. ir M. Baltes (1990) nuomone, laisvalaikio metu vaikai siekia savojo „aš“ įtvirtinimo ir nori išsiskirti iš kitų. Todėl šį siekį suaugusieji turėtų skatinti ir palaikyti, nes tik šiuo atveju vaikai galės jaustis saugūs ir laisvi. Baltes (1990) teigia, jog tai yra viena iš svarbiausių sąlygų atsipalaiduoti, atkurti fizines ir psichines jėgas, kurias vaikai vėliau gali skirti mokymosi veiklai. Šie mokslininkai siūlo sudaryti edukacines programas vaikams, formuojančias jų supratimą, jog laisvalaikis yra ne tik malonumas, bet ir prasmingi užsiėmimai, pastangos bei atsakomybė. Taigi, mokslininkai aiškina, jog vaikų laisvalaikio esmės naujas supratimas atveria naujas galimybes jų saviraiškai. Jų nuomone, *laisvalaikis – tai pirmiausia vaikų laisvas laikas, kurio metu jie*

gali tenkinti įvairius poreikius; tai – laisva aplinka, kurioje vaikas gali įgyti prasmingo laisvalaikio patirties; laisvalaikio metu ugdo (-si) vaiko, kaip asmens, galimybes įgytos patirties refleksijai; susidaro palankios sąlygos vaikų socialinių, kognityvinių rekreacinių galimybių raiškai ir naujų socialinių vaidmenų įgijimui.

Diskurso samprata

Vaikų laisvalaikis dažnai grindžiamas vaikų ir suaugusiųjų pasaulio naratyviniais tekstais. Tuo siekiama atsakyti universalus apibendrinto žinojimo apie jį, nulemto tradicinio suaugusiųjų požiūrio į vaiką, kaip socialiai nebrandų individą, kuris be suaugusiųjų pagalbos yra nepajėgus priimti sprendimų. Socialinio edukacinio reikšmingumo identifikavimas dažnai yra grindžiamas diskursu. Diskursas plačiąja prasme gali būti suprantamas kaip minties perteikimas kalba (Poškienė, 2004). Tuomet jis yra kaip viena iš naratyvinių, pedagoginių koncepcijų aiškinimo formų.

L. Jovaiša (1993) teigia, jog diskursinis mąstymas (lot. diskursus – samprotavimas) – nuoseklus, ankstesne žmonių patirtimi grindžiamas tarpinis protavimas žodžiais, derinant induktyvius, deduktyvius ir kitus mąstymo metodus. *Diskursinis mąstymas* neturi būti priešingas tiesioginiam, intuityviam. Intuityvusis mąstymas siejamas su diskursiniu, ypač didelį dėmesį skiriant komunikacijai ir kalbinėms sąveikoms (*verbal interaction*, Waterman, 1990). Diskursas konstruojamas per įvaizdžio kalbą, o ne per išvedžiojimų logiškumą, ir tai vakarietiškoje kultūroje kuria diskurso patikimumą.

Vaikų vasaros laisvalaikis vaikams ir suaugusiems yra kaip subjektyvusis, prasminis jų naujos patirties kontekstas, nes per jį galima ištraukti į įvairias vaikų laisvalaikio aiškinimo

schemas. Vaikų laisvalaikio supratimo pagrindą sudaro *vaiko kasdienybės pasaulis*, nes būtent vaiko laisvalaikis jame įgyja daug reikšmių. Jo socialinio edukacinio reikšmingumo aiškinimas gali būti grindžiamas supratimu, kuris yra pasiekiamas redukuojant vaikų ir suaugusiųjų turimą patirtį. Šį procesą dažnai gali lydėti iškreipimai, kurie kyla dėl skirtingo vaikų ir suaugusiųjų gyvenimo patyrimo. Todėl vaikų vasaros laisvalaikio fenomeno suvokimas gali būti kontekstualus, nes jis išauga iš gyvenimo situacijų vaikų ir suaugusiųjų pasaulyje. Prasmių identifikavimo procesas yra kaip kalbėjimas apie subjektyviąją vaikų ir suaugusiųjų patirtį, kuri kartais yra suvokiama kaip aiškus, matomas dalykas, o ne kaip intuityvių esmių judėjimas (Mickūnas 1995, p. 41). Todėl tyrėjui tenka identifikuoti, kiek diskurse yra objektyvuoto, daiktinio suvokimo ir kiek subjektyvaus, prasminio.

Vaikų vasaros atostogų laisvalaikio socialinio edukacinio reikšmingumo kategorijos

Tėvams buvo pateiktas tokio turinio klausimas: „Ką jums reiškia vaikų laisvalaikis vasaros atostogų metu?“ Tėvų diskurso prasminės analizės pagrindu galima išskirti šias kategorijas:

- *nauji rūpesčiai*: [vieni rūpesčiai ir daugiau nieko] (18); [nežinau, ką su jais galima veikti atostogų metu] (10); [baiminuosi dėl jų laisvės] (27); [neturiu galimybių juos prižiūrėti] (21); [bijau dėl kaimynystėje gyvenančių blogų draugų įtakos] (19); [vaikai vaikšto nieko neveikdami] (17); [vaikai nemoka naudotis atostogomis, nes visą vasarą lindi įsitraukę į naršymą kompiuteriu] (6);
- *vaikų užimtumas namų ūkyje ir buityje*: [sulaukti iš vaikų pagalbos tvarkant namus]

(11); [pagalba namų ūkyje ir prižiūrint sodą] (9); [pagalba dirbant kiemo tvarkymo darbus ir ravint daržus] (3); [tikiuosi, kad susitvarkys savo kambarį ir daiktus] (8);

- *giminių lankymas*: [nuvyks pas senelius, kurie toli nuo mūsų gyvena] (18); [nuvažiuos į svečius pas tetą, kurią labai myli] (14); [susitiks su netoliese gyvenančiais seneliais] (9);
- *kelionės ir ekskursijos*: [keliausime kartu prie jūros ir nueisime į delfinariumą] (11); [nuvyksime į Vilnių ir nueisime į Akropolį] (10); [važiuosime į Airiją pas brolių] (4);
- *mokyklinių užduočių atlikimas*: [galės skirti laiko mokyklinėms spragoms užpildyti ir pasimokyti to dalyko, kuris sekėsi prasčiausiai] (5); [perskaitys tas knygas, kurias yra nurodžiusi mokytoja] (7); [mokysis papildomai matematikos pas repetitorių] (19);
- *laikas vaikų kūrybai*: [rašys eilėraščius ir darys išradimus] (3); [vaikas mėgsta piešti, tai galės laisvai kurti] (10), [mergaitė mokysis meniškai siuvinėti, nes labai mėgsta šį užsiėmimą] (11);
- *šventės ir pramogos*: [sugalvosime vaikams švenčių, kurių anksčiau nerengdavome] (9); [spręsime kryžiažodžius] (19); [linksmai atšvęsime senelio gimtadienį] (18);
- *poilsis ir organizmo jėgų atgavimas*: [vaikas bent gerai pailsės, nes mokslo metai buvo įtemti ir sunkūs] (12); [vaikas silpnos sveikatos, todėl stengsimės pataisyti jo sveikatą] (18); [norėtume, kad vaikas per vasarą paūgėtų, nes yra mažo ūgio] (14).

Taigi tėvams vaikų laisvalaikis vasaros atostogų metu kelia daug rūpesčių, kurie kyla dėl tėvų nemokėjimo ar negalėjimo užimti vaikus tinkama veikla [nežinau, ką su vaikais veikti] (10), [neturiu galimybių skirti laiko vaikų prie-

žiūrai] (2). Taip pat tėvų diskurse išryškėjo nepasitikėjimas vaiku pasirenkant draugus [kaimynystėje gyvena blogų draugų] (12), gebėjimo rasti tinkamą užsiėmimą ir veiklą [lindės naršymas kompiuteriu] (6), bei dėl vaiko nepakankamų įpročių tvarkantis namuose [...susitvarkys savo kambarį ir daiktus] (8). Vaikų laisvalaikio prasmingumą tėvai įžvelgia šventėse ir pramogose, kuriose jie rengiasi dalyvauti kartu su savo vaikais [sugalvosime vaikams švenčių, kurių anksčiau nerengdavome] (9). Tėvų nusakyti vaikų laisvalaikio prasminiai kontekstai apima: vaikų užimtumą fiziniu darbu namų ūkyje ar buityje [sulaukti iš vaikų pagalbos tvarkant namus] (11), taip pat perkeliant mokyklinį mokymąsi į namų aplinką [perskaitys tas knygas, kurias yra nurodžiusi mokytoja] (7). Kitos prasmės apima tą vaikų veiklą, kuri leidžia jiems pakeisti aplinką ir maloniai leisti laiką susitinkant su giminėmis [nuvyks pas senelius] (18), [važiuosime pas brolių] (4). Tėvai išskiria ir tokį vaikų laisvalaikio prasminį kontekstą – laikas kūrybinei veiklai ir hobi [mokysis meniškai siuvinėti, nes labai mėgsta šį užsiėmimą] (11). Tėvų diskurse išryškėja ir vaikų poilsio būtinumas bei galimybės skirti dėmesį jų sveikatai [vaikas bent gerai pailsės] (12), [stengsimės pataisyti jo sveikatą] (18).

Vaikų vasaros atostogų laisvalaikio socialinių, edukacinių kategorijų pasiskirstymą pagal vidur-

kį „M“ ir standartinį nuokrypį „SD“, kai yra standartinė paklaida, 0,28 (žr. 1 lentelę).

Tėvai akcentuoja, jog vaikų vasaros atostogų laisvalaikis jiems reiškia: „naujus rūpesčius“ (M = -0,320). Be to, jie tikisi iš vaikų „pagalbos tėvams“ (M = -0,442), nori, jog vaikai „aplanų gimines“ (M = -0,840). Vaikų vasaros atostogų laisvalaikis tėvams yra reikšmingas dėl „kelionių ir ekskursijų“ (M = -0,504), naujų „poilsio galimybių vaikams“ (M = -1,158), „švenčių bei pramogų“ (M = -1,805) ir „laisvo laiko, kuris yra skirtas kūrybai“ (M = -2,751). Vaikų laisvalaikio prasmingumas yra siejamas su naujomis vaiko pareigomis „pagalba tėvams“ (M = -0,442), kurios atsiranda dėl bendro tėvų ir vaikų gyvenimo namų aplinkoje ir būtinumo tvarkyti namų ūkį. Atsiranda naujų pareigų ir tėvams: planuoti buvimą su vaiku, rūpintis jo laisvalaikiu. Todėl tėvams vasaros atostogų metu dėl vaikų laisvalaikio kyla nemažai papildomų problemų.

Ekstropolijuojant vaikų laisvalaikio reikšmingumo kategorijas į – „tėvų poreikiai“ ir „vaikų poreikiai“, išryškėja toks jų prasminis kontekstas:

- „vaikų poreikiai“ grindžiami kategorijomis: „poilsis ir organizmo jėgų atgavimas“ (SD = 0,438), „šventės ir pramogos“ (SD = 0,377), „kelionės ir ekskursijos“ (SD = 0,489) „laikas kūrybai“ (SD = 0,300).

1 lentelė. Vaikų vasaros atostogų socialinio edukacinio reikšmingumo kategorijos (N = 71)

Kategorijos	M	SD
1. Nauji rūpesčiai	-0,320	0,97
2. Pagalba tėvams	-0,442	0,492
3. Kelionės ir ekskursijos	-0,504	0,489
4. Giminių lankymas	-0,840	0,466
5. Poilsis ir organizmo jėgų atgavimas	-1,158	0,438
6. Mokyklinių užduočių atlikimas	-1,343	0,421
7. Šventės ir pramogos	-1,805	0,377
8. Laikas kūrybai	-2,751	0,300

- „tėvų poreikius“ aiškina kategorijos: „nauji rūpesčiai“ (SD = 0,497), „pagalba tėvams“ (SD = 0,492), „giminių lankymas“ (SD = 0,466), „mokyklinių užduočių atlikimas“ (SD = 0,421).

Tėvai, apibūdindami vaikų laisvalaikį *vasaros atostogų metu*, dažniausiai apeliuoja ne į vaiko, o į savo poreikius, priskirdami sau ir pareigą rūpintis vaikų užimtumu. Vaiko vaidmuo vasaros laisvalaikio metu yra siejamas su pagalba tėvams namų ūkyje ar atliekant sodo priežiūros darbus, ryšio su giminėmis palaikymu. Taigi vaikas tėvams yra reikšmingas pagalbininkas (tvarkant namų ūkį, atliekant sodo darbus). Jis yra ir kaip „ryšininkas“ santykius palaikant su giminėmis. Tėvai vaikų laisvalaikį vasaros atostogų metu rečiau sieja su namų aplinkos pakeitimu (kelionės ir ekskursijos) ar rekreacija, būtinybe vaikui pailsėti ir atgauti fizines, psichines jėgas. Vaikų laisvalaikio prasmingumą tėvai dar rečiau įžvelgia laiką leidžiant vaikui maloniais būdais, šventėse, pramogose ar kūrybinėje veikloje.

Iš vaiko poreikių dažniausiai tėvai akcentuoja formalųjį mokymąsi, kuri, jų nuomone, vaikas realizuoja atlikdamas namuose mokyklinės užduotis. Taigi tėvai neįžvelgia vaikų vasaros laisvalaikio atostogų, kaip naujos vaikams reikšmingos patirties, nesusijusios su mokykliniais darbais. Perkeliamas tėvų patyrimas, kuri jie įgijo vaikams mokantis mokykloje, kai laisvalaikis buvo siejamas su papildomu (neformaliu) vaiko ugdymu, kuriam vadovavo suaugusieji.

Kitas klausimas tėvams buvo: „Kokių rūpesčių Jūs turite dėl vaikų vasaros laisvalaikio atostogų? Papasakokite apie tai išsamiau.“ Apibūdinsime tėvų rūpesčius dėl vaikų laisvalaikio kategorizuodami prasminį kontekstą ir pailiustruodami tekstais. Tėvams rūpesčių kelia:

- *vaikų užimtumas*: [<...> jie vasaros atostogų metu neturi ką veikti] (46); [<...> nesusigalvoja naudingos veiklos] (31); [<...> vaikšto iš kampo į kampą ir taip stumia dienas] (14);
- *komunikacija*: [vaikai nori, kad su jais tėvai kuo daugiau bendrautų, o tam nėra laiko] (37); [nežinau ir nemoku, kaip su jais reikia kalbėtis, jie mano prašymų negirdi ir nesupranta] (18); [veržiasi pas draugus. O ne visi iš jų daro vaikui teigiama įtaką] (10); [vaikai nemoka pagarbiai bendrauti su suaugusiais, todėl jiems geriau patinka vaikų bendrija, kurios tėvai visai nepažįsta] (25);
- *režimo pasikeitimas*: [kada nori gula ir kada nori kelia] (24); [painioja darbą su žaidimais] (16); [pamiršta, kad laiku reikia grįžti namo] (19); [nesupranta, kad valgyti pietus reikia laiku ir kartu visais šeimos nariais] (28);
- *vaikų aktyvumas ir smalsumas*: [nespėji pamatyti, kur jis nuėjo] (17); [visur landžioja ir viską nori žinoti, nėra ramybės per juos] (53); [vis juda, kruta, net pasikalbėti su juo neįmanoma] (3).

Tėvų rūpesčių reikšmingumą dėl vaikų laisvalaikio vasaros atostogų apibūdinsime pagal kategorijas, kurių kiekviena atspindi ne tik tėvams bendras, bet ir konotatyvines, kiekvienam asmeniškai prasmingas reikšmes (žr. 2 lentelę).

Pagal vidurkį ypač išsiskiria kategorijos: „netinkamas elgesys“ (M = 2,503), „priežiūros būtinumas“ (M = 1,445), „vaikų užimtumas“ (M = 0,381), „negatyvi patirtis“ (M = 0,700), „aktyvumas ir smalsumas“ (M = 0,381), „noras būti savarankiškiems“ (M = 0,202). Ne tokios reikšmingos yra kategorijos: „naujas tėvų vaidmuo“ (M = -1,158), „darbo ir savitarnos įgū-

2 lentelė. Tėvų rūpesčių dėl vaikų vasaros atostogų kategorijos (N = 71) (reikšmių pasiskirstymas pagal vidurkį „M“ ir nuokrypio vidurkį „SD“, kai standartinė paklaida yra 0,28)

Kategorijos	M	SD
1. Netinkamas elgesys	2,503	0,378
2. Priežiūros būtinumas	1,445	0,411
3. Dėmesys draugams	0,914	0,460
4. Komunikacija	0,769	0,471
5. Negatyvi patirtis	0,700	0,476
6. Aktyvumas ir smalsumas	0,381	0,495
7. Vaikų užimtumas	0,381	0,495
8. Noras būti savarankiškiems	0,202	0,501
9. Darbo ir savitarnos įgūdžiai	-0,442	0,492
10. Malonumų ir užimtumo dermė	-1,248	0,430

džiai“ (M = -0,442), „malonumų ir užimtumo dermė“ (M = -1,248). Tėvų rūpesčių dėl vaikų vasaros atostogų kategorijų visuma reprezentuoja jų orientacijas į paternalizmą ir siekį globoti bei prižiūrėti vaikus, šitaip įprasminant savo, kaip tėvų, o ne vaikų raišką atostogų laisvalaikio metu.

Kategorijų „komunikacija“ ir „netinkamas elgesys“ turinį sudaro tėvų samprotavimai dėl vaikų vengimo bendrauti ne su jais, o su draugais. Kategorijos „netinkamas elgesys“ turinį atskleidžia tekstai, kuriais tėvai išreiškia susirūpinimą dėl „kitoniško“ vaiko elgesio. Šis kitoniškumas, jų nuomone, reiškiasi tuomet, kai ne jie, o pats vaikas bando nustatyti tinkamas elgesio taisykles.

Kategorijos „negatyvi patirtis“ turinys apima vaiko veiklą ir komunikaciją ne tik namuose, bet ir kaimynystėje, gatvėje, bendraamžių grupėje, kurios tėvai negali kontroliuoti. Todėl kategorijos „komunikacija“ ir „negatyvi patirtis“ reiškia, jog tėvai nepriima „kitoniško“ vaiko ir orientuojasi į jiems įprastą vaiko raišką mokyklinio mokymosi metu. Vaikų mokymąsi tėvai supranta kaip pagrindinę veiklą. Todėl tėvams yra nepriimtinas „kitoks“ vaikų elgesys, kai didžiąją vaiko laisvalaikio dalį sudaro komunikacija su

draugais ir naujos vaikui socialinės patirties įgijimas laisvoje aplinkoje.

Kategorijų „noras būti savarankiškiems“, „aktyvumas ir smalsumas“ tekstų turinys atskleidžia, jog tėvai yra linkę priskirti vaikams *socialinio nebrandumo statusą*, nes vasaros atostogų metu vaikų aktyvumas ir savarankiškumas tampa ypač pastebimi. Būtent toks vaikų elgesys tėvų yra suvokiamas kaip nenorminis ir nebrandus. Be to, tokios kategorijos kaip „aktyvumas ir smalsumas“, „noras būti savarankiškiems“ reiškia *vaikų laisvalaikio prasingumą*. Tėvai vasarą rūpinasi *vaikų priežiūra, užimtumu* siekia atriboti nuo galimos negatyvios patirties įgijimo, kuri, tėvų manymu, įgyjama tuomet, kai vaikai renkasi ne suaugusius, o bendraamžius. Tačiau tėvai gana retai akcentuoja savo patirtį pagal kategoriją „naujas tėvų vaidmuo“, kuri reikštų, jog tėvai vaikų laisvalaikio vasaros atostogų metu siekia būti jų partneriai ar konsultantai. Taip tėvai savo rūpesčius dėl vaikų laisvalaikio sieja su nauja, jiems neįprasta vaiko socialine kognityvine raiška, kai vaikas tampa aktyvus, smalsus, savarankiškai kaupia patirtį bendraamžių grupėje, kaip tarp itin jam reikšmingų laisvalaikio partnerių. Tėvai nesiekia keisti savo statuso ir plėtoja vaiko priežiūros bei kontrolės

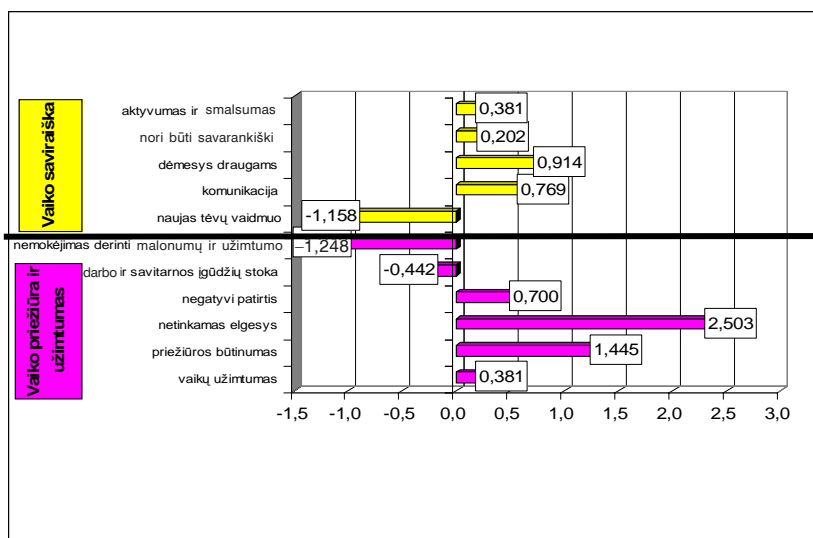
patirtį, stengdamiesi apimti kuo daugiau vaiko laisvalaikio sričių ir formų.

Tėvų rūpesčių dėl vaikų laisvalaikio kategorijas galime ekstrapoliuoti taip: dėmesys „vaiko priežiūrai ir užimtumui“ ir „vaiko saviraiškai“ (1 pav.). Pirmai grupei priklauso šios kategorijos: „vaikų užimtumas“, „priežiūros būtinumas“, „netinkamas elgesys“, „negatyvi patirtis“, „darbo ir savitarnos įgūdžiai“, „malonumų ir užimtumo dermė“. Vaiko saviraišką apibūdina šios kategorijos: „naujas tėvų vaidmuo“, „komunikacija“, „dėmesys draugams“, „noras būti savarankiškiems“, „aktyvumas ir smalsumas“.

Tėvų rūpesčių kategorijų ekstrepoliacija, leidusi išskirti dvi kategorijų ir subkategorijų grupes, atskleidžia, jog tėvai vasaros atostogų metu silpnai imasi naujo tėvų vaidmens ir smarkiai reaguoja dėl vaikų nebrandumo: „netinkamo elgesio“ ($M = 2,503$), „priežiūros būtinumo“ ($M = 1,445$); galimos „negatyvios patirties įgijimo“ ($M = 0,700$); „dėmesio draugams“

($M = 0,914$), „komunikacijos raiškos“ ($M = 0,769$). Tokios tėvų rūpesčių kategorijos atskleidžia, jog jie savo rūpesčius *labiau orientuoja į vaiką, vaiko priežiūros ir užimtumo būtinumą nei į vaiko saviraišką*. Jų rūpesčių kategorijos, reiškia, kad vaikai „nori būti savarankiški“ ($SD = 0,202$), reiškia „aktyvumą ir smalsumą“ ($SD = 0,381$), „dėmesį draugams“ ($M = 0,914$), „komunikaciją“ ($M = 0,769$), atskleidžia vaiko, kaip kitoniško žmogaus, raiškos nepriimtinumą namų aplinkoje.

Tėvų rūpesčių kategorijos dėl jų vaiko saviraiškos per vasaros atostogų laisvalaikį reiškia, jog „Mano vaikas“ tampa „Vaiku savyje“. „Mano vaiko“ požymiai yra kitaip išoriškai išreikšti nei požymiai „vaikas savyje“. Todėl „Mano vaiko“ požymiai gali būti tėvų stebimi, kontroliuojami bei koreguojami, o „Vaiko savyje“ požymių raiška vyksta vaikui kuriant savąjį pasaulį, kuriame suaugęs nedalyvauja. Todėl toks vaiko raiškos konotatyvinių prasmų kontekstas tėvams yra nesuprantamas ir konfliktuoja dėl jų

1 pav. Tėvų rūpesčių dėl vaikų laisvalaikio kategorijos (reikšmių pasiskirstymas pagal vidurkį „M“, kai standartinė paklaida yra 0,28)

ankstesnės patirties. Tai paaiškina kategorija – „dėmesys draugams“ (M = 0,914), kurie tėvų supratimu yra tokia pat nebrandžių asmenų grupė kaip ir jų vaikas. Ši kategorija reiškia, jog tėvai negali vaiko kontroliuoti ir nustatyti jam tinkamą aktyvumo, savarankiškumo ribų. Prie vaiko nebrandumo požymių tėvai priskiria ir „negatyvią patirtį“, nes ją įgyjant vaikams tarp bendraamžių tėvai nedalyvauja. Taip tėvai vaiko saviraišką sieja su negatyvia patirtimi, *elgesiu ir aplinka (bendraamžių), kur tėvai nedalyvauja ir vaikas negali būti kontroliuojamas.*

Tėvai rūpesčių nesieja su pasikeitusiu savo statusu ir vaidmeniu. Kategorijos „netinkamas elgesys“ (M = 2,503) turinys atspindi, jog vaikų elgsena laisvalaikio metu neatitinka ankstesnės tėvų edukacinės patirties konteksto. Tėvai yra įpratę, jog mokyklinio mokymosi metu vaikai privalo elgtis pagal suaugusiųjų (pedagogų ar tėvų) nurodytas ir jiems sudarytas taisykles. Vaiko elgesys ir komunikacija vasaros atostogų metu taip pat įgyja *kitokį kontekstą nei buvo tėvams įprasta – ji yra skiriama bendraamžiams, o ne suaugusiems.*

Kategorija „naujas tėvų vaidmuo“ (M = -1,158) byloja, jog tėvai remiasi savo tradiciniu vaidmeniu ir statusu, kurio prasmė yra tokia – „[vaiką moko tėvai, nes jie rengia vaiką gyvenimui, todėl privalo jį prižiūrėti bei kontroliuoti] (19)“.

Vasaros atostogų laisvalaikio metu vaikų elgesys įgauna tokį edukacinį kontekstą – vaikai aktyviai mokosi gyvenimo patirties įvairiose aplinkose, pasirinkdami iš jų tas, kurios juos domina ir yra jiems prieinamos. Tuo tikslu vaikai pasitelkia bendraamžių grupes, jiems įdomius žmones, tėvai yra taip pat vieni iš jų. Taigi, vaikų vasaros atostogų laisvalaikio socialinio edukacinio reikšmingumo kontekstas paneigia ankstesnę tėvų patirtį, kai vaikas nuolat buvo prižiūrimas suaugusių.

Išvados

- Vaikų laisvalaikis vasaros atostogų metu tėvams reiškia naujus rūpesčius. Todėl jų vengdami jie siekia, jog vaikai būtų užimti darbu namų ūkyje, buityje, sode, darže ir kt. ir kad vaikai leistų laiką tokioje aplinkoje, kurią tėvai gali kontroliuoti. Tėvų ypač netenkina vaiko bendraamžiai, nes, jų nuomone, vaikas tuomet būna neprižiūrimas ir nekontroliuojamas. Tėvams yra priimtina *tokia vaikų vasaros laisvalaikio koncepcija – laisvalaikis yra vaiko užimtumas, už kurį atsako tėvai.*
- Vasaros laisvalaikio metu tėvams yra nepriimtinas vaiko „kitoniškumas“, nes jis interpretuojamas per vaiko mokyklinį mokymąsi. Todėl vaikas tėvams tampa „nepažįstamas“, nes jis yra savarankiškesnis, laisvai veikia namų aplinkoje, siekia naujos patirties, stebi, eksperimentuoja ir renkasi veiklą. Jo kitoniškumas disonuoja su ankstesniais tėvų vaizdiniais, kurių pagrindą sudaro supratimas, jog vaikų užimtumas yra suaugusiųjų rūpestis.
- Tėvai nėra pasirengę *suvokti vaiką kaip subjektą*, gebantį rinktis laisvalaikio turinį ir formas, todėl jiems yra nepriimtinos tos laisvalaikio situacijos, kuriomis vaikas elgiasi kitoniškai nei mokyklinio mokymosi metu. Tėvų sampratos vaiko saviraiškos atžvilgiu yra vienpusiškos, jų prasminis kontekstas dažniausiai yra toks: „aš ir mano vaikas“, o ne „aš“ ir „vaikas“, arba – „mes abu“. Tėvams nepriimtina koncepcija: *vaikų laisvalaikis yra laikas, kurio metu vaikai gali tenkinti kognityvinius, komunikacinius, rekreacinius poreikius. Norint keisti šį tėvų supratimą, būtina sudaryti edukacines programas, suteikiančias naujų žinių iš vaikų laisvalaikio srities.*

LITERATŪRA

- Baltes P. & Baltes M. 1990. *Psychological perspectives on successful ageing: The model of selective optimization with compensation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brandstetter J. 1998. Action perspectives on human development. In R. M. Lerner (ed.) *Theoretical models of human development*. New York: Wiley.
- Danish S., Smyer M. & Nowak C. 1981. Developmental intervention: Enhancing life event processes. In P. Baltes & O. Brim (eds.) *Life span development and behavior*. New York: Academic Press.
- Danish S., Kleiber D., Hall H. 1987. Developmental intervention and motivational enhancement in the context of sport. *Enhancing motivation*. Greenwich, CT; JAI Press.
- Dattilo J. 1999. *Leisure education program planning: A systematic approach*. State College, PA: Venture.
- Jovaiša L. 1993. *Pedagogikos terminai*. Kaunas.
- Kleiber D. 1999. *Leisure experience and human development*. New York: Basic Books.
- Larson R. 2000. Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist*. Nr. 55. P. 170–183.
- Lee Y., Brock S., Dattilo J. & Kleiber D. 1993. Leisure and adjustment to spinal cord injury: Conceptual and methodological suggestions. *Therapeutic Recreation Journal*. Nr. 27(3). P. 200–211.
- Mickūnas A., Stewart D. 1994. Fenomenologinė filosofija. Vilnius: Baltos lankos.
- Pieper J. 1963. *Leisure: The basis of culture*. New York: Random House.
- Poškienė J. 2004. *Kas yra diskursas*. Kaunas.
- Silbereisen K. & Todt E. 1994. *Adolescence in context. The Interplay of family, school, peers, and work adjustment*. Springer-Verlag.
- Stebbins R. 1992. *Amateurs, professionals, and serious leisure*. Montreal: McGill-Queen's University of Press.
- Stebbins R. 1999. Educating for serious leisure. *World Leisure and Recreation*. Nr. 41(4). P. 14–19.
- Waterman A. S. 1990 Personal expressiveness: Philosophical and psychological foundations, *Journal of Mind and Behavior*. Nr. 11. P. 47–74.

EDUCATIONAL DISCOURSE OF CHILDREN'S (9–12 YEARS) SUMMER FREE-TIME IN THE CONTEXT OF PARENTS', AS ADULTS, CONCEPTIONS

Audronė Juodaitytė, Rūta Palubaitytė

Summary

The article analyses social, educational discourse of children's summer free-time, emphasising parents', as adults, conceptions. The information received during the conversation-interview with parents is being defined. Texts' content analysis is being carried out and parents' conceptions, that enable to state about perception of educational significance of children's free-time, are being distinguished. Qualitative research has disclosed that: child's "difference" during summer free-time is not acceptable to parents, since it is interpreted through child's role in school study. Therefore, children become "unfamiliar" for their parents, as they are more independent, easily act in home surrounding, seek for new experience, observe, experiment, and choose activities. Their difference discord with previous parents' images, the basis of which is formed by understanding that children's activities, are adults' concern.

Parents are not ready to understand a child as an individual, managing to choose free-time's content and forms. Consequently, such free-time situations, when

children act differently comparing with school study time are not acceptable to parents. Parents' conceptions regarding child's self-expression are simplex, their notional context usually is as follows: "me and my child", not "me" and "child" or "both of us". The conception *children's free-time is the time that children can dispose at their own discretion to satisfy various needs* (cognitive, communicational, recreational, hedonistic, etc) is not acceptable to parents.

Children's free-time in summer means new troubles for parents. In order to avoid this, parents enroll children in activities such as housework, working in the garden, kitchen garden, etc, making them stay in the surrounding that parents can easily control. Parents are not satisfied especially with child's contemporaries, since they think that child becomes uncontrolled and unattended. *Free-time is child's activities that parents are responsible for – such summer free-time conception is acceptable to parents.*

Iteikta: 2007 02 09

Priimta: 2007 06 15